

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№5

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2025

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Elektron nashr. 245 sahifa.

E'lon qilishga 2025-yil 1-mayda ruxsat etildi.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoira Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongirاتبay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.

MUNDARIJA

“Zavur kollektor suvlarining kimyoviy tarkibi tahlili va ularni tozalash zarurati (Qoraqalpog‘iston Respublikasi misolida)”.....	20
Kungiratbay Sharipov, Ma‘ruf Nurmanov	
Forming demand and stimulating sales in Uzbekistan.....	26
Musayeva Shoirazimovna	
Членство в ВТО как драйвер развития: взгляд Узбекистана через призму опыта Вьетнама и Казахстана.....	30
Ж.Я.Нуриллаев	
Mamlakatimizda tizimli ahamiyatga molik banklarni aniqlash tartibi va ularning bank tizimi moliyaviy barqarorligiga ta'siri tahlili.....	37
Xolmamatov Farhodjon Kubaevich	
O'zbekiston respublikasida aholi bandligini ta'minlashdagi dolzarb masalalar	44
Ibragimov Elmurod Gulboynor o'g'li	
O'zbekiston respublikasida elektr energiyasi ta'minoti hajmini yalpi ichki mahsulot hajmiga ta'sirini ekonometrik tahlil qilish	48
Fayziyev Rabim Alikulovich	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida tijorat banklarining xizmat turlarini takomillashtirish amaliyoti	60
Umurzoqova Adiba Ochilovna	
Qishloq xo'jaligi kooperativi boshqaruv tizimida buxgalteriya hisobini tashkil qilishning o'ziga xos xususiyatlari	67
Abduraxmanov Ramazon Abdullayevich	
O'zbekistonda qishloq xo'jaligi mahsulotlari umumiy hajmini prognozlashda ekonometrik modellar (yillik)	72
Qodirov Farxod Amirovich, Bo'riyeva Qundiz Muratbaevna	
Oziq-ovqat mahsulotlari xavfsizligi tizimini takomillashtirishning nazariy va amaliy jihatlari.....	77
Mahamatova Maftuna	
Xufiyona va yashirin iqtisodiyotning amaliy tahlili o'zbekiston miqyosida.....	83
Koshanov Abdimurat Azat uli	
Soliq tizimini barqarorligini belgilovchi omillar tahlili.....	87
Nurillayev Jasurbek Davronbekovich	
Mahalliy budjetlar daromad manbalarini mustahkamlash omillari.....	92
Soatova Nodira Boboxanovna	
Bank infratuzilmasining raqamli transformatsiyasi va resurslar bazasi shakllanishi: nazariy asoslar va texnologik yondashuvlar.....	97
Raxmatov Azizjon Jaloliddinovich, Jumayev Muzaffar Mahmud o'g'li	
Ichki auditning transformatsion potentsiali: tahliliy amallarni takomillashtirish orqali samaradorlikni oshirish.....	102
Misirov Akbarali Pardaboyevich, Ismoilov Asadbek Abdusamat o'g'li	
Xorijiy mamlakatlarda yashil moliyalashtirishni rivojlantirish yo'llari.....	110
Qorriyeva Shahnoza Safarbayevna	
Yashil moliya – iqtisodiy rivojlanish mexanizmi sifatida	117
Nodir Xidirov G'iyosaliyevich	
Xo'jalik yurituvchi subyektlarning likvidliligi va moliyaviy barqarorligini ta'minlashning xorij tajribasi va uning amaliy ahamiyati	122
Bauyetdinov M.J.	
Теоретические подходы к определениям агрессии социально - экономической и политической стабильности государства как фактор повышения рекреационных потребностей	128
Алимова Райхона Баходировна	
Innovatsion ta'lim texnologiyalari asosida talabalarning metodik tayyorgarligini shakllantirish.....	139
Komilov Umidjon Normurod o'g'li, Tulyaganova Gulnoza Olimjon qizi	

Kichik biznes subyektlarini moliyalashtirish manbalari	143
Nematulloev Suxrob Sobirovich	
Bir qatlamli elastik asosda joylashgan to'sinning seysmik kuchlar ta'siridagi tebranishining V.Z. Vlasov usuli asosida analitik tadqiqi	148
Kamola Xaydarova	
"Sibir daryolarining burilishi" loyihasining tarixiy va retrospektiv tahlili	153
Mahmudov Nosir Mahmudovich	
Sarguzasht turizmini rivojlanishi va sarguzasht turlarda turistlarning xavfsizligini ta'minlashda instruktor-gidlarning roli	159
Tilovmurodov Dostonbek Furqat o'g'li	
Scientific-theoretical foundations of the use of ict in ensuring management efficiency and security in enterprises	165
Khalilov Bekzod Akhmatovich	
Tijorat banklarida kredit riskini boshqarish mexanizmlarini takomillashtirish yo'nalishlari.....	171
Mirtursunova Dinara Anvarovna	
O'zbekiston respublikasi tijorat banklarida masofaviy bank xizmatlarini joriy etishni takomillashtirish yo'llari.....	175
Tangriyev Izzat Raxmatullayevich	
Qashqadaryo viloyatida eko va etno turizmni rivojlantirishning istiqbollari va iqtisodiy samaradorligi.....	181
Erkayeva Barno, Xushvaqtoev Ramziddin	
O'zbekiston bank tizimida raqamli valyutalar va yashil investitsiyalar integratsiyasini takomillashtirish	186
Nodirov Azizxon Asrorovich	
Global energiya noaniqligining o'zgaruvchanligi ekonomertik modellari	192
Bexzod Qo'ziboev	
Экоцифра: цифровизация МСП для зеленого устойчивого роста	197
С.С. Убаева	
Qishloq xo'jaligini barqaror rivojlantirish va ekologik toza hududni yo'lga qo'yishning ahamiyati	201
Ergashov Ulug'bek Zoxidjonovich	
Statistika fanining shakllanish bosqichlari va rivojlanish tendensiyalari	206
Nabixodjaev Abbas Abdupattahovich, Umarova Mukaddas Abbasovna	
Hududlarning atmosferaga chiqaradigan zararli chiqindilar miqdorini sanoat mahsulotiga nisbati bo'yicha tahlili	210
Baqoyev Husan Nuriddinovich	
Qayta tiklanadigan vodorod narxлари strategiyasini o'rganish: xarajat noaniqliklarini bartaraf etish	216
Nuraliyeva Komila Sanakulovna	
Qishloq xo'jaligini «yashil» iqtisodiyot asosida rivojlantirishga o'tishning zarurligi va mohiyati	221
Yoldoshev Mutalib Ibrohimovich	
Mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishda "yashil investitsiyalar" dan foydalanishning xorij tajribalari	225
Ruzibayeva Nargiza Xakimovna, Rustamova Nasiba Arslanovna	
Ijtimoiy iqtisodiy ehtiyojlar va ularning iqtisodiy rivojlanishdagi o'rni.....	230
Raxmonova Feruza Musaqlonova	
Oliy ta'lim xizmatlarini ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotda tutgan o'rni.....	234
Mirzaxajeva Shaxzoda Shuxratovna	
Tijorat banklari muammoli kreditlarining likvidlikka ta'siri.....	240
Karshiyev Adham Anvarovich	

TIJORAT BANKLARI MUAMMOLI KREDITLARINING LIKVIDLILIKKA TA'SIRI

Karshiyev Adham Anvarovich

Markaziy bankning Samarqand viloyati bosh boshqarmasi
Kredit tashkilotlarining muammoli aktivlari bilan ishlash
va moliyaviy tahlil qilish bo'limi boshlig'i
Samarqand, O'zbekiston.
adkhamkarshiev@yahoo.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada tijorat banklarining aktivlar sifati, xususan, muammoli kreditlar bilan ishlash tizimining takomillashuvi bank likvidligiga ta'siri tahlil qilingan. Tadqiqotda Samarqand viloyatidagi tijorat banklari misolida kredit qo'yilmalari hajmi, muammoli kreditlar ulushi va ular uchun zaruriy zahiralar shakllantirish jarayonlari ko'rib chiqilgan. Muammoli kreditlarning kamaytirilishi banklarning moliyaviy barqarorligiga ijobiy ta'sir ko'rsatishi mumkinligi isbotlangan.

Kalit so'zlar: bank likvidligi, muammoli kreditlar, kredit portfeli, zahira, moliyaviy barqarorlik.

Abstract: This article analyzes the impact of improving the management system of problem loans on the liquidity of commercial banks. The study explores credit allocation dynamics, the share of non-performing loans (NPLs), and the adequacy of reserves based on the example of commercial banks in Samarkand region. The findings confirm that reducing the share of NPLs contributes positively to the financial stability of banks.

Key words: bank liquidity, non-performing loans, credit portfolio, reserves, financial stability.

Аннотация: В статье анализируется влияние совершенствования системы работы с проблемными кредитами на ликвидность коммерческих банков. На примере банков Самаркандской области рассмотрены объемы кредитных вложений, доля проблемных кредитов и формирование резервов под них. Установлено, что сокращение доли проблемных активов способствует укреплению финансовой устойчивости банков.

Ключевые слова: ликвидность банка, проблемные кредиты, кредитный портфель, резервы, финансовая устойчивость.

KIRISH

Tijorat banklarining likvidligini ta'minlash, omonatchilar va aksiyadorlar oldidagi majburiyatlarni o'z vaqtida bajarish hamda faoliyat rentabelligini saqlab qolish asosan kredit qo'yilmalari sifati va muammoli kreditlarning portfeldagi ulushi bo'yicha belgilangan talablarning bajarilishiga bog'liq. Bank likvidligi — bu bankning o'z majburiyatlarini kutilmagan yo'qotishlarsiz, o'z vaqtida va yetarli hajmda bajara olish qobiliyatidir.¹

Bugungi kunda bank tizimi iqtisodiyotning eng tez rivojlanayotgan sohalaridan biri bo'lib, uning barqaror faoliyat yuritishini ta'minlash maqsadida hukumat tomonidan zaruriy shart-sharoitlar yaratilmoqda. Kredit qo'yilmalari hajmining oshishi bank daromadlari ortishiga, bu esa banklarning yanada jadal rivojlanishiga xizmat qilmoqda. Shu bilan birga, aktivlar sifati, xususan, muammoli kreditlar ulushi ortish xavfini kamaytirish masalasi dolzarb bo'lib qolmoqda. Bu borada hukumat, tijorat banklari va tegishli idoralar o'rtasida hamkorlik yo'lga qo'yilib, kreditlarning qaytmaslik xavfini kamaytirish, ularni o'z vaqtida so'ndirish mexanizmini takomillashtirish va muammoli kreditlar bilan ishlash tizimini chuqur isloh qilishga alohida e'tibor qaratilmoqda.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Tijorat banklarining likvidlik darajasi va kredit portfelidagi muammoli aktivlar o'rtasidagi bog'liqlik bo'yicha turli ilmiy yondashuvlar mavjud. Diamond va Rajan banklarning likvidlikni ta'minlovchi vosita sifatidagi roli ortida muammoli kreditlarning ta'sirini tahlil qilgan. Ularning fikricha, kredit sifatining yomonlashuvi bank tizimining likvidligiga bevosita xavf tug'diradi.

1 Ўзбекистон Республикаси Марказий банки Бошқарувининг 2015 йил 13 августдаги "Тижорат банкларининг ликвидлигини бошқаришга қўйилган талаблар тўғрисидаги низомни тасдиқлаш ҳақида"ги қарори

Laeven va Valencia tomonidan olib borilgan tadqiqotda esa banklar inqiroz holatida muammoli aktivlar hajmining oshishi likvidlik tanqisligiga olib kelishini isbotlagan. Reinhart va Rogoff o'z ishlanmalarida moliyaviy beqarorlik davrida aktivlar sifati va moliyaviy majburiyatlar muvozanatining buzilishi likvidlik muammolarining asosiy omili bo'lishini qayd etgan.

Mahalliy olimlardan Niyozov Z.D. tijorat banklarida aktivlar tasnifi va ularning nazorat mexanizmlarini milliy qonunchilik asosida tahlil qilgan. Shuningdek, Markaziy bankning amaldagi qarorlarida muammoli aktivlar bo'yicha ehtimoliy yo'qotishlarni qoplash tartibi va zahira shakllantirish me'yorlari belgilangan.

Mazkur tadqiqotlar bank faoliyatining barqarorligi, ayniqsa likvidlik xavfini boshqarishda muammoli kreditlar monitoringi va nazorati zarurligini asoslab beradi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu tadqiqotda ma'lumotlar O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki va tijorat banklarining rasmiy statistik hisobotlari asosida yig'ildi. Olingan ma'lumotlar asosida muammoli kreditlar ulushi va kredit qo'yilmalari hajmidagi o'zgarishlar solishtirma tahlil, trend dinamikasi va grafik usullarda tahlil qilindi. Tahlil natijalari asosida xulosalar ishlab chiqildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

yil 1-may holatiga ko'ra, Samarqand viloyatidagi tijorat banklarining kredit qo'yilmalari hajmi 28,9 trln so'mni tashkil etib, bu ko'rsatkich o'tgan oyga nisbatan 388,5 mlrd so'mga, 2024-yilning mos davriga nisbatan esa 2,2 trln so'mga oshgan.²

1-jadval. Samarqand viloyati tijorat banklarining kredit qo'yilmalari o'zgarishi haqida (mln so'mda).³

T/p	Банк номи	Кредит қўйилмалари миқдори			Фарқи		Ўзгариши фойзда	
		01.05.2025 йил	01.04.2025 йил	01.05.2024 йил	01.05.2025 йилни 01.04.2025 йилга нисбати	01.05.2025 йилни 01.04.2024 йилга нисбати	01.05.2025 йилни 01.04.2025 йилга нисбати	01.05.2025 йилни 01.04.2024 йилга нисбати
ЖАМИ		28 843 119	26 619 925	28 454 648	2 223 193	388 471	108,35%	101,37%
1	Агробанк	3 449 134	3 064 060	3 283 835	385 074	165 299	113%	105%
2	Азия альянс банк	366 812	335 890	350 907	30 922	15 904	109%	105%
3	Алоқабанк	904 148	746 226	868 933	157 922	35 215	121%	104%
4	Анор банк	608 266	320 000	599 731	288 266	8 535	190%	101%
5	Асака банк	2 044 975	1 970 696	2 037 245	74 279	7 729	104%	100%
6	Бизнесни Ривож-ш банки	1 338 552	1 356 000	1 335 735	-17 448	2 817	99%	100%
7	Гарант банк	72 413	106 202	71 772	-33 789	640	68%	101%
8	Давр банк	502 518	285 385	469 063	217 133	33 456	176%	107%
9	Зираат банк	70 492	141 387	84 728	-70 895	-14 236	50%	83%
10	Инвест финанс банк	435 294	366 549	428 203	68 745	7 091	119%	102%
11	Ипак йули банк	671 699	552 198	650 087	119 502	21 613	122%	103%
12	Ипотека-банк	2 281 273	2 489 138	2 284 835	-207 865	-3 562	92%	100%
13	Капитал банк	1 626 254	2 157 042	1 643 763	-530 789	-17 510	75%	99%
14	Микрокредит банк	1 656 815	1 364 125	1 630 047	292 690	26 768	121%	102%
15	Ориент финанс банк	625 711	577 877	619 132	47 834	6 579	108%	101%
16	Тенге банк	196 197	245 906	206 081	-49 709	-9 884	80%	95%
17	Траст банк	657 616	569 649	623 981	87 967	33 635	115%	105%
18	Турон банк	543 983	555 845	510 717	-11 862	33 266	98%	107%
19	Ўзмилий банк	4 009 917	3 573 222	4 119 124	436 696	-109 207	112%	97%
20	Ўзсаноатқурилиш банк	2 430 407	2 445 620	2 425 188	-15 212	5 219	99%	100%
21	Халқ банки	2 602 006	1 969 703	2 519 637	632 303	82 369	132%	103%
22	Ҳамкор банк	1 748 639	1 427 208	1 691 904	321 431	56 735	123%	103%

² <http://cbu.uz>

³ Марказий банкнинг маълумоти асосида муаллиф томонидан тайёрланган

Ushbu ko'rsatkichlarga asoslanib, 2025-yil 1-may holatida kredit qo'yilmalari hajmining o'tgan oyga nisbatan 101,4 foizga, o'tgan yilning mos davriga nisbatan esa 108,4 foizga oshgani kuzatilmoqda. Tijorat banklari kesimida esa eng yuqori kredit qo'yilmalari quyidagicha qayd etilgan:

O'zmilliy bank – 4,0 trln so'm,

Agrobank – 3,4 trln so'm,

Xalq banki – 2,6 trln so'm,

O'zsanoatqurilishbank – 2,4 trln so'm,

Ipoteka bank – 2,3 trln so'm,

Asaka bank – 2,0 trln so'm.

O'zsanoatqurilishbankdan tashqari barcha banklarda ijobiy o'sish tendensiyasi saqlanib qolgan.

Shuningdek, 2025-yil 1-may holatida viloyat tijorat banklarining muammoli kreditlari (NPL) ulushi o'tgan oy va yilga nisbatan quyidagi jadvalda ko'rsatilgan.

2-jadval. Samarqand viloyati tijorat banklarining muammoli kreditlari (mln so'mda).⁴

T/p	Банк номи	Кредит қўйилмалари қолдиғи 01.05.2023 й. ҳолатига	Муаммолли кредитлар (NPL) 01.05.2023 й. ҳолатига		Кредит қўйилмалари қолдиғи 01.05.2024 й. ҳолатига	Муаммолли кредитлар (NPL) 01.05.2024 й. ҳолатига		Фарқ		Кредит қўйилмалари қолдиғи 01.05.2024 й. ҳолатига	Муаммолли кредитлар (NPL) 01.05.2025 й. ҳолатига		Фарқ	
			суммаси	улуши		суммаси	улуши				суммаси	улуши		
Рес. кўрсаткичи		х	3,6%		х	4,8%		х	х	х	5,0%		х	х
Жами		22 169 417	818 231	3,7%	26 619 925	939 443	3,5%	121 212	-0,2%	29 234 619	914 261	3,1%	-25 181	-0,4%
Давлат банклари		15 613 383	757 148	4,8%	17 045 496	814 611	4,8%	57 462	-0,1%	18 979 936	741 126	3,9%	-73 485	-0,9%
1	Ўзмилий банк	3 617 784	261 045	7,2%	3 573 222	132 271	3,7%	-128 774	-3,5%	4 009 917	131 013	3,3%	-1 259	-0,4%
2	Ўзсаноатқурилиш банк	1 891 843	35 730	1,9%	2 445 620	47 483	1,9%	11 752	0,1%	2 430 407	72 747	3,0%	25 265	1,1%
3	Агробанк	2 802 246	128 989	4,6%	3 064 060	130 096	4,2%	1 107	-0,4%	3 449 134	71 191	2,1%	-58 904	-2,2%
4	Микрокредит банк	1 253 692	44 177	3,5%	1 364 125	45 024	3,3%	847	-0,2%	1 656 815	83 009	5,0%	37 985	1,7%
5	Бизнесни Ривож-ш банки	1 499 880	43 328	2,9%	1 356 000	249 427	18,4%	206 098	15,5%	1 338 552	94 951	7,1%	-154 475	-11,3%
6	Халқ банки	1 621 138	149 530	9,2%	1 969 703	119 750	6,1%	-29 779	-3,1%	2 602 006	97 224	3,7%	-22 526	-2,3%
7	Турон банк	525 496	6 640	1,3%	555 845	1 956	0,4%	-4 684	-0,9%	543 983	3 405	0,6%	1 449	0,3%
8	Асака банк	1 784 838	72 369	4,1%	1 970 696	74 512	3,8%	2 143	-0,3%	2 044 975	149 283	7,3%	74 770	3,5%
9	Алоқабанк	616 466	15 341	2,5%	746 226	14 092	1,9%	-1 249	-0,6%	904 148	38 302	4,2%	24 210	2,3%
Бошқа банклар		6 556 035	61 082	0,9%	9 574 429	124 832	1,3%	63 750	0,4%	9 863 183	173 136	1,8%	48 304	0,5%

Bugungi kunda viloyatdagi tijorat banklarining kredit portfelida muammoli kreditlar ulushi eng yuqori bo'lgan banklar quyidagilardir:

Garant bank – 20,1 % (14,6 mlrd so'm),

Asaka bank – 7,3 % (149,3 mlrd so'm),

Biznesni rivojlantirish banki – 4,5 % (95,0 mlrd so'm),

Mikrokreditbank – 5,0 % (83,0 mlrd so'm),

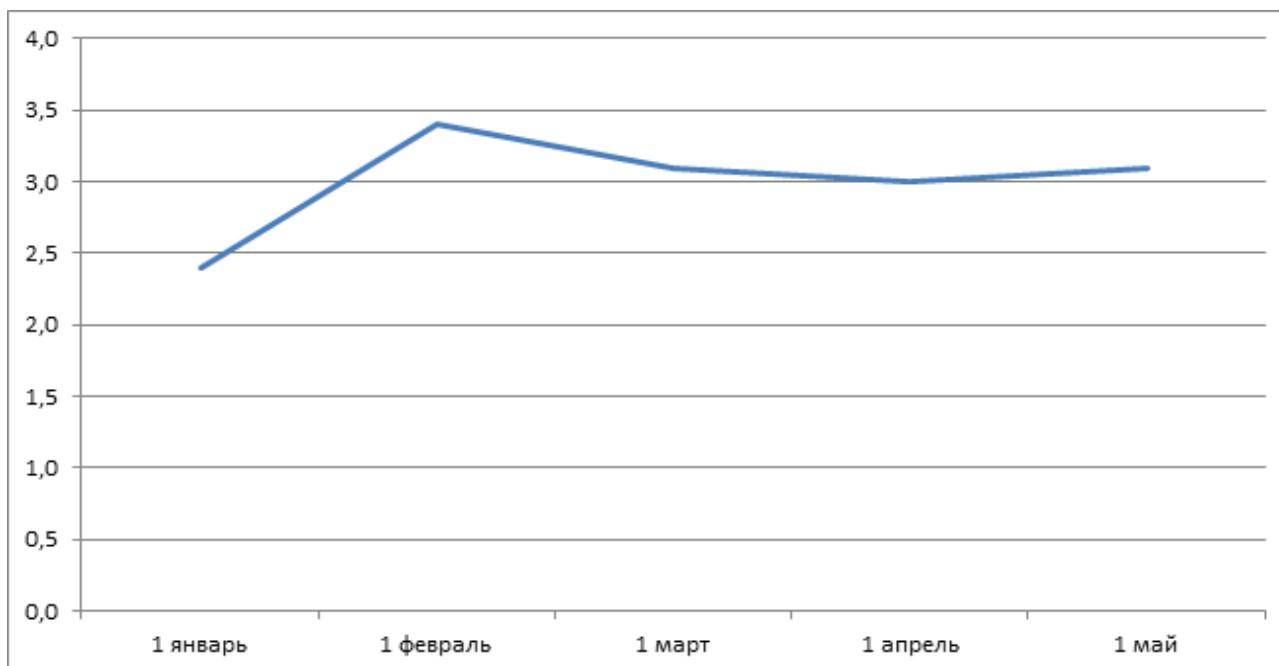
Kapital bank – 4,9 % (80,1 mlrd so'm),

Aloqabank – 4,2 % (38,3 mlrd so'm),

Xalq banki – 3,7 % (97,2 mlrd so'm),

Milliy bank – 3,3 % (131,0 mlrd so'm).

⁴ Марказий банкнинг маълумоти асосида муаллиф томонидан тайёрланган

1-rasm. Samarqand viloyati tijorat banklarining 2025-yilda muammoli kreditlar ulushining o'zgarishi (foizda).5

Ushbu diagrammadan ko'rinib turibdiki, muammoli kreditlarning kredit portfelidagi ulushi joriy yil boshidan bugungi kungacha o'sish tendensiyasini saqlab qolgan. 2025-yil 1-yanvar holatida bu ko'rsatkich 2,4 %ni tashkil etgan bo'lsa, 2025-yilning dastlabki to'rt oyi davomida bu ulush o'rtacha 3,15 % darajasida saqlanib qolgan.

Yil oxiriga borib muammoli kreditlar ulushining kamayishi banklar tomonidan aktivlar sifatini tasniflash hamda aktivlar bo'yicha ehtimoliy yo'qotishlarni qoplash uchun zahiralar shakllantirish jarayoni bilan bog'liq bo'lishi mumkin. Bu holat, odatda, hisobot yilining yakuniga kelib, bank daromadidan kelib chiqib, ayrim aktivlarning kutilmagan holatlar uchun ajratilgan hisobvaraqlarga o'tkazilishi orqali yuzaga keladi.

Shu bilan birga, muammoli aktivlar bo'yicha yetarli zahiralar shakllantirilmaligi yoki ularning o'z vaqtida tegishli hisobvaraqlarda aks ettirilmaligi kelajakda banklarning omonatchilar va aksiyadorlar oldidagi majburiyatlarini bajara olmaslik xavfini oshiradi. Bu esa, o'z navbatida, bank likvidligiga salbiy ta'sir ko'rsatib, nosog'lom bank faoliyati yuzaga kelishiga sabab bo'lishi mumkin.

XULOSA VA TAKLIFLAR

O'tkazilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, muammoli kreditlar hajmining oshishi tijorat banklarining kredit portfeli sifatiga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda. 2025-yil boshidan boshlab muammoli kreditlar ulushi 2,4 foizdan 3,15 foizgacha ortgani banklar likvidligi va moliyaviy barqarorligi uchun muhim ogohlantiruvchi signal hisoblanadi. Bu holat mavjud kredit siyosatida takomillashtirish zarurligini anglatadi.

Muammoli kreditlar ulushini kamaytirish va bank likvidligini mustahkamlash maqsadida quyidagi takliflar ilgari suriladi:

Kredit risklarini baholash tizimini takomillashtirish, ayniqsa, kredit ajratish jarayonida mijozlarning to'lov qobiliyatini chuqur tahlil qilish;

Muammoli kreditlar bo'yicha ichki monitoring va nazorat mexanizmlarini kuchaytirish, har oyda ularning ulushini baholab borish;

Ehtimoliy yo'qotishlarni qoplash uchun zahira shakllantirish siyosatini qat'iylashtirish va hisobotlarda ularni aniq aks ettirish;

Banklararo axborot almashinuvini kuchaytirish, kredit tarixlarini baholashda yagona axborot tizimidan foydalanishni kengaytirish;

Moliyaviy savodxonlikni oshirish va kredit oluvchilar uchun maqsadli maslahat xizmatlarini yo'lga qo'yish, kreditlarning qaytarilish darajasini oshirish uchun.

Ushbu takliflar amalga oshirilsa, tijorat banklarining moliyaviy salohiyati mustahkamlanadi, kredit portfelining sifati yaxshilanadi va eng asosiysi — bank tizimida barqaror likvidlik muhitini shakllantirish imkoniyati yaratiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2025-yil 17-yanvardagi "2025-yilda aholi bandligini ta'minlash va kambag'allikni qisqartirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-12-sonli Qarori.
2. O'zbekiston Respublikasining 2019-yil 5-noyabrdagi "Banklar va bank faoliyati to'g'risida"gi Qonuni.
3. O'zbekiston Respublikasining 2019-yil 11-noyabrdagi "O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki to'g'risida"gi Qonuni.
4. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki Boshqaruvining 2015-yil 14-iyuldagi "Tijorat banklarida aktivlar sifatini tasniflash va aktivlar bo'yicha ehtimoliy yo'qotishlarni qoplash uchun zahiralarni shakllantirish hamda ulardan foydalanish tartibi to'g'risidagi nizomni tasdiqlash haqida"gi Qarori.
5. Niyozov Z.D. va boshqalar. Bank ishi: O'quv-uslubiy qo'llanma. – T.: "Samarqand iqtisodiyot va servis instituti", 2015.
6. 2022–2026-yillarga mo'ljallangan Taraqqiyot strategiyasi.
7. <http://cbu.uz> sayti.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025. № 5

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>
